

Голас Рафзімы

№ 50 (1312)

СНЕЖАНЬ 1973 г.

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ

ГОД ВЫДАННЯ 18-ТЫ

ЦАНА 2 КАП.

Гучыць верхняе «до»... Леанід ПАЗНЯКОЎ, Сяргей ЖЫХАРАЎ і Ігар КАЛІНІЧЭНКА—вучні Гомельскай сярэдняй школы № 28 з музычным ухілам.

МУЗЫЧНЫ ГОЛАС НАРОДА

Арсень ВАНЦКІ,
намеснік міністра культуры БССР

Дарагія сэрцу беларуса музыка і песні роднага краю... Шуму дуброў і гоману пушчы ўтораць задушэўныя мелодыі народных песень, вясельных абрадаў, дзівочых карагодаў. Народныя мелодыі данеслі да нас пачуцці і смутак беларуса ў цяжкія гады далёкага мінулага. Моцныя духам былінныя героі, людзі, вобразы якіх апеты Купалам і Коласам, неразлучныя з музыкай. Успомніце словы з бессмяротнага «Кургана»:

Акалічны народ гуслі знаў
гусляра;
Песня-дума за сэрца хапала...
Кажуць, толькі як выйдзе
і ўдарыць як ён
Па струнах з неадступнаю
песняй,—
Сон злятае з павек,
Болю цішыцца стогн,
Не шумяць ясакары,
чарэшні...

Стагоддзямі складаўся музычны голас народа. Музыка заўсёды жыла разам з людзьмі, адлюстроўваючы іх радасці і нягоды. Наш народ шчодра дзяліўся з братамі сваім багаццем — музыкай, песнямі,

мастацкай творчасцю. Беларусы спявалі ў хоры патрыярха Нікана. Вялікая група беларускіх пеўчых уваходзіла ў састаў прыдворнай харавой капэлы Пецярбурга. У Маскве працаваў выдатны знаўца спеваў беларус Аляксандр Мезянец. Выхадцы з Беларусі былі звязаны з дзейнасцю першага ў Расіі прыдворнага тэатра.

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя стварыла перадумовы для сапраўднага росквіту культуры і мастацтва нацыі, падваяла трывалы падмурак пад іх развіццё, паклаўшы пачатак інтэнсіўнаму станаўленню музычнай адукацыі ў Беларусі. Упершыню музычнае выхаванне народа стала справай дзяржаўнай важнасці. Агульная адукацыя стала абавязкам для ўсіх савецкіх грамадзян, музыка і спевы — абавязковымі дысцыплінамі ў школе.

У 1918 годзе ў Віцебску, а ў 1924 годзе ў Мінску адкрыва-

юцца музычныя тэхнікумы. Затым — Беларуская дзяржаўная кансерваторыя, тры музычныя вучылішчы, музычная школа.

Другая сусветная вайна прыпыніла развіццё музычнай адукацыі ў рэспубліцы. Але нягледзячы на велізарныя страты і разбурэнні, незлічоны ўрон у эканоміцы і культуры, ужо ў пасляваенныя гады актыўна развіваецца музычная адукацыя. Хутка аднаўляюцца навучальныя ўстановы і адкрываюцца новыя. Ужо ў 1945 годзе ў рэспубліцы працавала 7 дзіцячых музычных школ, адкрылася харэаграфічнае вучылішча.

З кожным годам музычная адукацыя народа набывае ўсё большы размах. Сёння ў рэспубліцы працуюць ужо больш як 200 музычных школ, дзесяткі іх філіялаў у калгасах і саўгасах. Толькі ў Ляхавіцкім раёне Брэсцкай вобласці за два апошнія гады адкрыта 6 філіялаў музычнай школы, якія ра-

зам з сельскімі дамамі культуры сталі цэнтрамі эстэтычнага выхавання сельскай моладзі. У мінулым годзе ў Магілёўскай вобласці за кошт сродкаў калгасаў пабудаваны 5 музычных школ. Па ініцыятыве працоўных Кіраўскага раёна ў рэспубліцы адкрываюцца музычныя школы за кошт бюджэтаў калгасаў.

Спецыяльную музычную адукацыю ў Беларусі атрымліваюць больш як 42 тысячы навучэнцаў. Акрамя таго, у гуртках, музычных і харавых студыях палацаў і дамоў культуры, палацаў піянераў і школьнікаў, агульнаадукацыйных школ займаецца больш як паўмільёна ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці. Масавая мастацкая самадзейнасць з'яўляецца жыватворнай крыніцай прафесійнальнага мастацтва Савецкай Беларусі.

У рэспубліцы працуюць 11 музычных вучылішчаў, спецыяльная музычная школа, у якіх

сёння вучацца больш як 5 000 юнакоў і дзяўчат. У Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі навучаецца каля 1 000 студэнтаў. Акрамя таго, кадры работнікаў культуры рыхтуюцца ў музычна-педагагічных і культурна-асветніцкіх вучылішчах. Згодна з нашымі заяўкамі, у Беларусь накіроўваюць маладых спецыялістаў музычнага вышэйшага навучальнага ўстанова краіны.

Моладзь Беларусі, якой са школьных год прадастаўлена магчымасць далучэння да свету прыгажосці, атрымання эстэтычнай адукацыі і развіцця таленту, цягнецца да мастацтва. Аб гэтым гавораць перапоўненыя моладдзю канцэртныя і тэатральныя залы, значныя конкурсы пры прыёме ў прафесійныя навучальныя ўстановы.

У рэспубліцы многае робіцца для пошуку і выяўлення найбольш таленавітых у музычных адносінах дзяцей і моладзі, каб сучасна накіраваць іх на вучобу. Штогод спецыялісты з гэтай мэтай выезджаюць у самыя аддаленыя раёны рэспублікі.
[Заканчэнне на 2-й стар.]

водстве, медицинского обслуживания. В частности, на специализированных предприятиях и в цехах предусмотрены сокращение продолжительности рабочего дня инвалидов с сохранением оплаты за полный рабочий день, предоставление им дополнительных оплачиваемых отпусков и ряд других льгот.

Государство помогает пенсионерам по старости и инвалидам овладевать новыми специальностями и получать работу, отвечающую их наклонностям и состоянию здоровья. Для них создано 68 профессионально-технических училищ и техникумов-интернатов, в которых 12 тысяч обучающихся в течение двух-четырёх лет находятся на полном государственном обеспечении. Кроме того, в стране созданы учебно-производственные предприятия обществ слепых и глухих, в которых проходят обучение и работают около 160 тысяч инвалидов по слуху и зрению.

Проблемой рационального трудоустройства пенсионеров и инвалидов вместе с государственными органами занимаются у нас ученые разных специальностей: физиологи, психологи, врачи-ортопеды, терапевты. Есть несколько специальных научно-исследовательских институтов, решающих проблемы возвращения инвалидов к посильному труду. В этом направлении работает и государственная служба протезирования, насчитывающая 100 протезно-ортопедических пред-

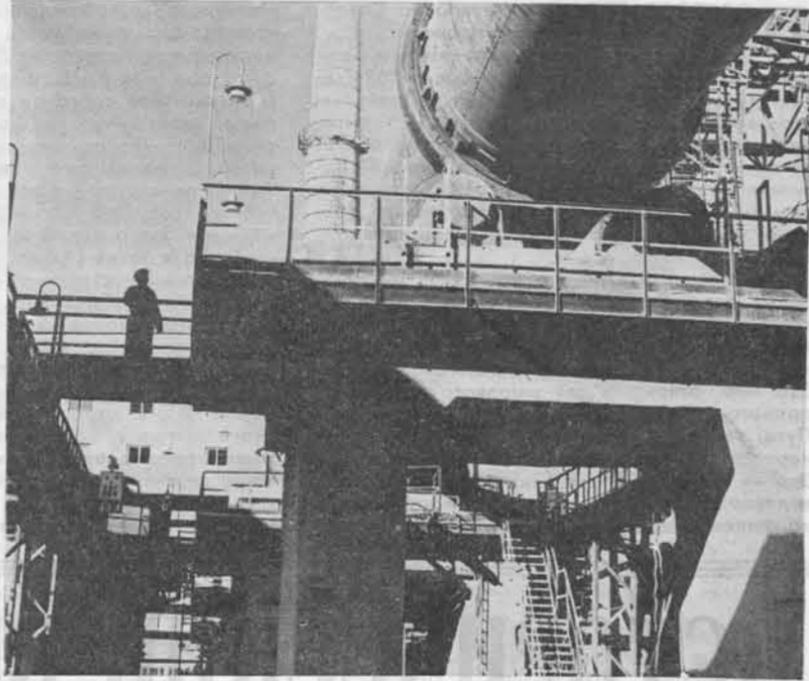
приятый. Для инвалидов сконструированы различные многофункциональные протезы с учетом новейших достижений биологии, механики, физики.

— Как складывается судьба хронически больных пенсионеров по старости и инвалидов, нуждающихся в уходе и постоянном медицинском наблюдении?

— Во многих районах нашей страны созданы благоустроенные дома-интернаты для взрослых и детей. Всего в СССР сейчас около 1 500 интернатов, в которых на полном государственном обеспечении находятся свыше 300 000 пенсионеров. В одних живут престарелые, в других — инвалиды с тяжелыми недугами, в третьих — инвалиды с детства, которые лечатся здесь и овладевают различными специальностями, получают среднее и высшее образование. Дома-интернаты содержатся за счет государства без взимания какой-либо платы с проживающих. За пенсионерами, проживающими в этих домах, сохраняется часть пенсии.

Следует заметить, что осуществляемые в нашей стране социальные меры по профилактике инвалидности, снижению производственного травматизма в сочетании с повышением материального и культурного уровня жизни и улучшением условий труда и быта привели к значительному снижению инвалидности среди рабочих и служащих.

А. ТОРЧИНСКИЙ.

Цемент, шифер, вапну і іншыя будаўнічыя матэрыялы вырабляюць на вытворчым аб'яднанні «Ваўкавыскцементшыфер». Зараз асвойваюцца магнутнасці самага маладога прадпрыемства аб'яднання — вапнавага завода. Прадукцыю пачала даваць першая печ, ідуць вытворчыя выпрабаванні другой. НА ЗДЫМКУ: другая печ вапнавага завода.

Фота А. ПЕРАХОДА.

З АЛОУКАМ і бланкотам напачатку я сяджу перад Уладзімірам Логашам, мэрам горада Ліды, але мне доўга не ўдаецца распачаць размову. Заходзяць і выходзяць людзі, звоняць тэлефоны. Часцей за іншыя я чую словы: квадратныя метры, кварталы, наваселле, план.

— Прабачце, калі ласка. Спраў многа і ўсе тэрміновыя, — кладучы ў каторы раз тэлефонную трубку, звяртаецца да мяне Уладзімір Міхайлавіч. І дадае: — Канец года.

Канец года — гэта здзейсненыя планы. Сотні тон гатовай прадукцыі лідскіх прадпрыемстваў. Дзесяткі пабудаваных дамоў. У горадзе за год адбылася тысяча наваселляў. Столькі ж сем'яў атрымалі новыя кватэры або палепшылі жыллёвыя ўмовы і летася.

Кола пытанняў, якімі займаецца гарадскі Савет, вельмі шырокае. Асабліва ў горадзе з такім імклівым ростам, як Ліда: яшчэ дзесяць год назад было 28 тысяч жыхароў, а паводле апошняга перапісу гэта лічба амаль падвоілася.

— Гарадскі Савет — гэта ўсё, пачынаючы з іголки і канчаючы работай завода, — нібы акрэслівае свае абавязкі Уладзімір Логаш.

Працу старшыня ў кантакце з пастаяннымі камісіямі гарсавета (камісіі па ахове здароўя, сацыяльнаму забеспячэнню, народнай асвеце і інш.), з дэпутаткім актывам, вулічнымі і дамавымі камітэтамі, грамадскасцю. На сесіях вырашаюцца пытанні азелення і добраўпарадкавання горада, работы кі-

натэатраў і гарадскога транспарту, гандлю і прадпрыемстваў грамадскага харчавання.

Як дэпутат Вярхоўнага Савета БССР Уладзімір Логаш прымае ўдзел у рабоце пастаяннай камісіі па будаўніцтву, што займаецца будаўнічымі праблемамі ў маштабах рэспублікі. вопыт работы ў гэтай камісіі Уладзімір Логаш выкарыстоўвае ў Лідзе.

тым галоўны інжынер і, нарэшце, кіраўнік Лідскага будаўнічага трэста. Старшынёй гарадскога Савета Уладзіміра Логаша абралі чатыры гады назад.

Калі ён пачынаў кар'еру будаўніка, у разбураным вайной горадзе было ўсяго некалькі капітальных будынкаў. Цяпер штогод здаецца не менш дзесятка. Першыя жылля дамы былі двухпавярховымі, з пяч-

тары — ужо створана, пачынаецца будаўніцтва наступнага — у 60 гектараў.

Старажытны і новы горад. Я не прэтэнду на арыгінальнасць, але, мне здаецца, што гэтыя эпітэты дакладна вызначаюць сённяшняе аблічча Ліды. Рэшткі крэпасных сценаў Лідскага замка, помніка абароннага дойлідства XIV стагоддзя, аказаліся ў цэнтры шматпавярхо-

гасцініцы. Асабліва летам. У нас бывае многа экскурсантаў. Яны аглядаюць стары замак, Курган бессмяротнасці, краязнаўчы музей, планетарый. Артысты — і абласныя, і сталічныя — часта выступаюць на нашых сценах.

Круглы год у нас многа камандзіраваных. Ліда — значны прамысловы горад. Адны заключаюць дагаворы на пастаўку ім нашай прадукцыі, другія атрымліваюць гатовую. Лідскія бульбакапалкі, фарбы, лакі, эмульсіі, харчовыя канцэнтраты, піва паступаюць, бадай, ва ўсе рэспублікі Саветаў Саюза.

У Лідзе семнаццаць буйных прамысловых прадпрыемстваў, сярод якіх заводы «Лідсельмаш», лакафарбавы, электравырабаў, аўтарамонтны, абутковая фабрыка, камбінат харчовых канцэнтратаў, малочна-кансервавы і іншыя. Вырабы лакафарбавы і заводу сельскагаспадарчага машынабудавання адпраўляюцца і на экспарт — у Балгарыю, Венгрыю, Індыю, Іран, Грэцыю, Пакістан, на Кубу, у Чэхаславакію.

— Уладзімір Міхайлавіч, а якім бы вы хацелі бачыць свой горад у будучым?

— У паляпшэнні няма мякы. Нават з мастаком такое здараецца: доўга малюе карціну, а апошні мазок так і не пакладзены. Я хачу, каб наш горад рэдаваў вока з эстэтычнага боку, быў зручным для тых, хто ў ім жыве; добра было б, каб мы заўсёды маглі задавальняцца запатрабаванні кожнага нашага грамадзяніна.

Д. ЧАРКАСАВА.

ВА ЎДАСКАНАЛЕННІ НЯМА МЯЖЫ

— Якія прывілеі ў рабоце дае ваша дэпутацтва? — пытаюся ў старшыню гарсавета.

— Аніякіх. Затое ў многа разоў большую адказнасць. Я адчуваю яе перад усімі, хто выбіраў мяне дэпутатам.

Усё жыццё Уладзіміра Логаша звязана з тутэйшымі мясцінамі. Яго родная вёска Ахонава знаходзіцца ў сарака кіламетрах ад Ліды. Тут ён у 1950 годзе скончыў дзесяцігодку. Бацька памёр яшчэ да вайны, і маці адной даводзілася падымаць на ногі чацвёрта дзіцяці. Уладзімір вучыўся на будаўнічым факультэце Беларускага політэхнічнага інстытута, пасля заканчэння прыехаў у Ліду. Яго першая пасада — майстар, по-

ным ацяпленнем, але людзі радаліся і ім. З будучага года ў Лідзе распачынаецца будаўніцтва дзевяціпавярховых з паравым ацяпленнем, з гарачай вадой, смеццэправодам, газам.

У мінулым годзе паўтары тысячы дзяцей пачалі навучальны год у новай школе, прынялі дашкольнікаў яшчэ два дзіцячыя сады, адкрылася музычнае вучылішча.

Пяць год назад у Лідзе нават не думалі пра ліўневую каналізацыю, сёння гэта пытанне на парадку дня. Працуюць ужо збудаваныя з хімічнай і біялагічнай ачысткай вады.

На разд Лідзея лідчане задумалі пабудаванне каскада азёр. Адно — плошчай у 34 гек-

вых жылых дамоў, магазінаў, школ. Ліда — усяго толькі раённы цэнтр, а некаторыя яе будыны па прыгажосці, значнасці і памерах не ўступаюць сталічным. Напярэдадні Кастрычніцкіх свят на адной з цэнтральных вуліц адкрылася сяміпавярховая гасцініца. Аўтары праекта — ленінградскія архітэктары. Ва ўтульных пакоях з мяккай мэбляй і ваннамі адначасова можа пражываць больш за 300 чалавек.

— Навошта Лідзе такая вялікая гасцініца? Ці не будучы пуставаць яе нумары? — спытала я Уладзіміра Міхайлавіча.

— Не, не будучы, — усмінуўся старшыня. — Мы даўно ўжо маем патрэбу ў вялікай

МІЛЬЁН КНІГ ДЛЯ ІНЖЫНЕРАЎ

Партызанскі праспект Мінска. Архітэктурны ансамбль гэтага кутка нашай сталіцы нядаўна дапоўніў велізарны корпус з мармуру, бетону і шкла. Хутка ў ім адкрываецца бібліятэка Інстытута народнай гаспадаркі імя Куйбышава. Студэнты, аспіранты, прафесары — выкладчыкі састаў атрымалі цудоўны падарунак — адну з самых буйных інстытуцкіх кладак кнігі ў краіне. Тут будзе сканцэнтравана ўся найноўшая айчынная і зарубежная літаратура па эканамічных праблемах рознага профілю.

Саратаўскі механічны завод паставіць бібліятэцы звыш тысячы металічных сталажоў. Бабруйскай мэблевай фабрыка і Мінская імя Дзімітрова вырабляюць прыго-

жую, зручную мэблю для кабінетаў, залаў.

Перасоўныя і стужкавыя канвееры размесцяцца ўздоўж сценаў і ўтвораць лініі працягласцю да двухсот метраў. Спецыяльны канвеер з аўтаматычнай разгрузкай дапаможа бібліятэкарам накіроўваць неабходную літаратуру ў чытальныя залы.

А для паскарэння выканання заказаў чытачоў будзе працаваць пневмапашта. Эканамісты інстытута падлічылі: калі прыняць час, неабходны для перасылкі кнігі з дапамогай кур'ераў за сто працэнтаў, то пры выкарыстанні пневмапашты ён скараціцца ў 76 разоў. Пневмапашта ў беларускіх бібліятэках устаўліваецца ўпершыню.

Упершыню ствараецца і аддзел рэдкай эканамічнай кнігі. Многія вядучыя эканамісты перадаюць сюды унікальныя выданні. У фонд па-

ступілі ўжо такія кнігі, як «Нарысы па гісторыі рускіх фінансаў у цараванне Кацярыны II» (1906), «Развіццё эканамічнай думкі» (1924), «Формы гаспадаркі ў IX гістарычным развіцці» (1910) і многія іншыя.

Тры велізарныя чытальныя залы новай бібліятэкі прымуць адначасова звыш пяцісот чалавек. Плошча кніжнага сховішча — дзве тысячы квадратных метраў. У фондах бібліятэкі размесцяцца звыш мільёна кніг. Выкарыстаць гэту крыніцу ведаў дапамогуць чытачам высокакваліфікаваныя вопытныя спецыялісты.

М. ЛІБІТАЎ.

ПАЛАЦ ЛЯ ВОЗЕРА

Будынак са шкла і бетону, акружаны алямі дрэў і газонамі, узняўся над роўнядзю штучнага возера. Гэта—

палац культуры калгаса імя Дзімітрова Талачынскага раёна. Прасторнае фае, утульны кінаканцэртная зала на 400 месц, механізаваная сцена. Ёсць пакой для заняткаў аматараў спеваў, музыкі, танцаў, бібліятэка з чытальнай залай. Цэлае крыло аддадзена пад спартыўную залу.

Добраўпарадкоўваюцца і іншыя вёскі гаспадаркі. Іх упрыгожваюць катэджы, якія калгас пабудоваў для спецыялістаў і механізатараў. Пракладзены асфальтаваныя дарогі. На непрыдатных для земляробства землях створаны штучныя вадаёмы.

— Наш калгас, — расказвае старшыня, Герой Сацыялістычнай Працы К. Смірноў, — атрымлівае двухмільённы даход і выдаткоўвае буйныя сумы на будаўніцтва. Асігнаванні на гэтыя мэты хутка павялічваюцца, дзякуючы ня-

ўхільнаму ўмацаванню эканомікі гаспадаркі, індустрыялізацыі ўсіх яе галін. У нас пачаўся механізаваны працэс вытворчасці гатунковага насення збожжавых культур для свайго і суседніх калгасаў. Абсталяван ільноварахасушыльны пункт: лён займаў сёлета трыста гектараў, і з кожнага атрымана па 8,5 цэнтнера сям'я і піватоне валакна. Інтэнсіўна развіваецца і жывёлагадоўля. Увайшоў у строй комплекс, разлічаны на адкорм шасці тысяч свіней у год. Для дакладнага аператыўнага кіравання вытворчасцю ўводзіцца дыспетчарская служба.

Па плану, складзенаму архітэктарамі, у калгасе хутка вырастуць новыя вуліцы добраўпарадкаваных жылых дамоў, будучы пабудаваны дзіцячы сад, гандлёвы цэнтр, стадыён.

Г. ЯФІМАЎ.

ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНО и неуклонно Советский Союз продолжает проводить курс на укрепление всеобщего мира и делового сотрудничества, сохраняя за собой инициативу в этом важнейшем деле. Практическое воплощение в жизнь Программы мира, определенной XXIV съездом КПСС, позволяет сегодня говорить о торжестве в мировой политике принципов мирного сосуществования, несмотря на препятствия, воздвигаемые тайными и явными сторонниками «холодной войны».

Выступая на Всемирном конгрессе миролюбивых сил, Л. Брежнев говорил: «Народы хотят мира надежного и необратимого, основанного, если можно так выразиться, на равновесии безопасности и взаимного доверия. Это мир, открытый для широкого международного сотрудничества во имя прогресса». Пути, ведущие к надежному миру для всех народов, хорошо обоснованы и определены. Это — содействие урегулированию на справедливой основе существующих вооруженных конфликтов; создание системы коллективной

нолическое освобождение, за создание экономического фундамента подлинной национальной независимости. Двадцать лет прошло с тех пор, как было подписано первое советско-индийское торговое соглашение. За эти годы экономическое сотрудничество двух стран достигло подлинного расцвета и приносит большие выгоды обоим народам. «Длинный перечень примеров советского экономического сотрудничества с Индией», — пишет «Амрита базар патрика», — включает сотрудничество в таких сферах, как металлургия, тяжелое машиностроение, создание теплоэлектростанций, добыча угля, нефти и природного газа, изготовление медикаментов, сельское хозяйство, здравоохранение и подготовка технических кадров». В Советском Союзе, который стал одним из крупнейших торговых партнеров Индии, хорошо знают предметы индийского экспорта, ассортимент которого непрерывно расширяется, причем в значительной мере за счет продукции предприятий, построенных с помощью СССР. Сегодня речь идет уже о сотрудничестве на базе кооперации и

ИСТОРИЧЕСКИЙ ВИЗИТ

безопасности в Европе, а затем и в Азии; прекращение гонимых вооружений на основе честного выполнения добровольно взятых обязательств; развитие экономического, научно-технического и культурного сотрудничества на началах полного равноправия и взаимной выгоды.

Залогом успешного осуществления этой обширной и вместе с тем реалистической программы служит практическая деятельность Советского Союза, других стран социалистического содружества, опирающихся на широкую поддержку всех прогрессивных сил. Как показывают события, огромное значение для осуществления этого процесса, меняющего лицо современного мира, имеют визиты и переговоры на высшем уровне, теперь уже прочно вошедшие в практику международных отношений. Визиты Л. Брежнева в ФРГ, США и Францию позволили сделать большой шаг вперед в области разрядки напряженности и укрепления взаимопонимания. Мировая печать единодушно на этот счет.

«Новым внешнеполитическим мирным наступлением» называет газета «Нью-Йорк таймс» официальный дружественный визит Генерального секретаря ЦК КПСС, члена Президиума Верховного Совета СССР Л. Брежнева в Республику Индию. Такая характеристика не случайна. Международные обозреватели подчеркивают, что визит Л. Брежнева в одну из крупнейших и влиятельных стран Азии — событие первостепенного значения как в двусторонних советско-индийских отношениях, так и в мировом масштабе. Нет сомнений, что он позволит сделать новый крупный шаг вперед по реализации тех принципов, которые Советский Союз неустанно проводит в жизнь на мировой арене.

Во время торжественной и необычайно теплой встречи на делийском аэродроме Палам Л. Брежнев подчеркнул, что «дружба великих народов Советского Союза и Индии имеет ныне немалое значение для мира и безопасности в Азии и во всем мире. Дальнейшее укрепление этой дружбы, расширение сотрудничества между обеими странами — такова цель нашего визита».

Советско-индийская дружба имеет давнюю историю. Она покоится на сотрудничестве во многих областях, которое неуклонно развивается со времени установления дипломатических отношений между нашими странами в 1947 году, сразу после достижения Индией независимости. Сегодня советско-индийские отношения называют образцом мирного сосуществования. Известно, какое огромное значение для государств, покончивших с колониальной зависимостью, имеет борьба за эко-

разделения труда, о взаимном дополнении хозяйственных потенциалов двух стран.

Наши две страны объединяет стремление к миру, к искоренению очагов агрессии и колониализма. Усилия СССР и Индии послужили огромным вкладом в дело нормализации и укрепления стабильности не только на Южно-азиатском субконтиненте, но и во всей Азии. Дружба между двумя нашими странами «не увеличивает, а уменьшает напряженность», — подчеркнула в интервью советским журналистам премьер-министр Индира Ганди.

Ныне эти многосторонние и плодотворные отношения опираются на Договор о мире, дружбе и сотрудничестве, подписанный в августе 1971 года.

Не случайно, оценивая историю и характер советско-индийских отношений, индийская печать подчеркивает, что в этом сотрудничестве заложены конструктивные элементы для укрепления безопасности во всей Азии.

Как известно, по мнению Советского Союза, такое сотрудничество должно основываться на принципах отказа от применения силы в отношениях между государствами, уважения суверенитета и нерушимости границ, невмешательства во внутренние дела и развития сотрудничества на основе полного равенства и взаимной выгоды. Все эти принципы сегодня уже проверены временем и практикой.

«Наша страна», — подчеркнул Л. Брежнев на митинге индийско-советской дружбы в Дели, — выступает за расширение зоны разрядки, за то, чтобы она распространялась на весь мир. И мы отдаем себе полный отчет в том, что по самой ее сути решить такого рода задачу просто невозможно, если на чашу весов мировой политики в полной мере не лягут воля, разум, ответственность, энергия народов и государств Азии, Африки и Латинской Америки».

Сегодня национально-освободительные движения превратились в подлинно интернациональную силу. Как показывает опыт советско-индийского сотрудничества, эти отношения стали ярким проявлением могучего союза двух влиятельнейших сил, действующих ныне на международной арене — союза мира социализма с миром, рожденным национально-освободительным движением.

Волнующие встречи на индийской земле, сам ход переговоров, который отличает дух сотрудничества и глубокого взаимопонимания, свидетельствуют о том, что визит Л. Брежнева в дружественную Индию открывает новый этап не только в советско-индийских отношениях, но и в деле дальнейшего укрепления всеобщей безопасности, упрочения мира во всем мире.

нашы госці

«БЫЛИ

І ЗАСТАЁМЯ

З РАДЗІМАЙ»

Муж і жонка Радзі жыўць у Нью-Йорку. Зусім нядаўна яны гасцілі ў сваякоў у Беларусі, былі таксама запрошаны Беларускім таварыствам па культурных сувязях з суайчынікамі за рубяжом у Мінск.

Канстанцін Захаравіч — беларус, нарадзіўся ў вёсцы Касута, што ў шасці кіламетрах ад Вілейкі. Адсюль юнаком ён пайшоў на заробкі, спачатку ў Вілейку, а потым у пошуках лепшай долі падаўся і далей, за акян. Адбылося гэта ў 1913 годзе. Так апынуўся ў Злучаных Штатах Амерыкі Канстанцін Радзівановіч. Цяжкае для вымаўлення і напісання на англійскай мове прозвішча давалася скараціць і больш як паўстагоддзя пражыць з прозвішчам Радзі.

Галоўнае, вядома, не ў тым, колькі літар засталася ад прозвішча, а ў тым, што Канстанцін Захаравіч захаваў гонар і годнасць свайго імя, застаўся верны свайму народу. Больш як паўвека ён аддаў справе камуністычнага і рабочага руху ў ЗША. Вось і цяпер, нягледзячы на салідны ўзрост, ён нястомны прапагандыст праўды аб Савецкай краіне за рубяжом, пастаянна знаходзіцца ў перадавых радах барацьбы за мір і дружбу паміж народамі. Ён з'яўляецца членам рэдакцыі газеты «Русский голос» і яе актыўным карэспандэнтам, членам савета дырэктараў Араў-парку.

У Мінску муж і жонка Радзі пазнаёміліся са славытымі мясцінамі горада, наведалі музей і з'езда РСДРП, гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Я. Купалы, пабыталі ў Хатыні і на Кургане Славы. На магільні загінуўшых савецкіх пагрыэтаў у Траццяцкай каля Мінска яны ўсклалі жывыя кветкі.

Госці са Злучаных Штатаў наведалі Мінскі маторны завод. На прадпрыемстве, якому крыху больш за 10 год, працуе шмат моладзі, сярэдні узрост рабочых 26—27 гадоў. 149 рублёў у месяц — столькі ў сярэднім зарабляюць маторабудаўнікі. Кваліфікаваныя спецыялісты атрымліваюць больш як 200 рублёў. Рабочыя і служачыя завода карыстаюцца льготнымі пуцёўкамі ў дамы адпачынку і санаторыі, іх дзеці адпачываюць летам у заводскім піянерскім лагеры. Пра гэта нашы суайчыннікі даведаліся ў заводскім камітэце прафсаюзаў Мінскага маторнага.

У час гутаркі ў заўкоме Канстанцін Захаравіч раскажаў аб жыцці і рабоце землякоў у ЗША:

— Працоўная эміграцыя з Расіі ў асноўным сялянская, малапісьменная або зусім непісьменная і вызначалася выключнай беднасцю. Я вась, напрыклад, таксама ехаў без гроша ў кішэні. Не ведаючы чужой мовы, не маючы ніякай спецыяльнасці, ці маглі мы прэтэндаваць на што-небудзь вартае? Ішлі туды, куды бралі, а значыць, на самыя цяжкія работы — у шахты, на руднікі, на металургічныя прадпрыемствы і на самых кабальных умовах. Знясілаваючая праца за некалькі долараў у тыдзень, якіх ледзь хапала на тое, каб не памерці з голаду. Тыя, хто выжыў, пачалі змагацца за свае правы, за дэмакра-

тыю і сацыяльную справядлівасць разам з рабочым класам ЗША.

— Прагрэсіўная частка эміграцыі, — працягваў К. Радзі, — аб'яднана цяпер у руска-амерыканскія камітэты, таварыствы, клубы і кааператывы. У клубах працуюць калектывы мастацкай самадзейнасці, гурткі па вывучэнню рускай мовы.

— А чаму руска-амерыканскія, а не беларускія? — спытаў у гасця старшыня заўкома Мікалай Калантай. — Вы ж беларус?

— Справа ў тым, — адказаў Канстанцін Захаравіч, — што рускімі ў ЗША называюць большасць беларусаў. На заробкі пры царызме галоўным чынам ехалі з заходніх раёнаў, дзе панавала страшэнная галечка. А Беларусі ж тады не было, быў так званы Паўночна-Заходні край Расіі. Акрамя таго, рускія рэвалюцыянеры, тыя, хто пакінуў Расію, ратуючыся за акіянам ад праследвання царызму пасля рэвалюцыі 1905 года, сталі першымі нашымі кіраўнікамі, пакуль сярод нас не вырасталі свае кадры. У тым, што мы сябе называем рускімі, няма нічога дрэннага. Галоўнае, што мы заўсёды былі і застаёмся з Радзімай, жылі і жывём інтарэсамі яе народа, радуемся яе поспехам і ў сілу нашых магчымасцей нікому не дазваляем на яе ўзводзіць паклёп.

Калі ў час гутаркі размова зайшла аб адносінах ЗША і СССР, Канстанцін Захаравіч сказаў:

— На практыцы ўжо ажыццяўляюцца дагаворы паміж СССР і ЗША, прынятыя і падпісаныя ў час візітаў Генеральнага сакратара ЦК КПСС Леаніда Брэжнева ў ЗША і прэзідэнта ЗША Рычарда Ніксана ў СССР. Ажыццяўляецца ўзаемаабмен рознымі дэлегацыямі як па дзяржаўнай, так і па культурнай лініі, павялічваецца патак турыстаў. Мы толькі па лініі газеты «Русский голос» сёлета паслалі ў Савецкі Саюз чатыры групы суайчыннікаў, прыязджалі і да нас турыстычныя групы з Савецкага Саюза. «Халодная вайна» прыкметна здае свае пазіцыі, а мірнае суснаванне набірае сілу. Мы, суайчыннікі ў ЗША, асабліва рады такім добрым пераменам. А што датычыць тых груп і некаторых асоб, якія імкнуцца запрацівіцца разумнаму сэнсу, адрадыць дух нянавісці і страху, то яны робяць зло не толькі савецкаму народу, але і амерыканскаму. Аднак я ўпэўнены, што тых, хто ідзе дарогай розуму, прагрэсу і міру, цяжка збіць з гэтага шляху.

Некалькі дзён Канстанцін Захаравіч і Марыя Лазараўна гасцілі ў сваякоў. Яны пабыталі ў пляменніка Анатоля Квітковіча ў горадзе Вілейцы, у брата Уласа Радзівановіча ў вёсцы Крывое, наведалі і вёску Касута.

— Ад Касуты нічога не засталася, — гаварыў Канстанцін Захаравіч. — Людзі пераехалі ў дабротныя, гарадскога тыпу дамы, пабудаваныя на берэзе канала, які злучае рэкі Вілію і Свіслач. Велізарныя самазвалы ўвозяць апошнія кубаметры зямлі, таму што месца, дзе была вёска, хутка апынецца на дне Вілейскага вадасховішча, воды якога пойдучь у Свіслач.

Амаль пяць год не былі муж і жонка Радзі ў сталіцы Беларусі. За гэты час горад стаў яшчэ прыгажэйшым. Асабліва іх уразіла вялікае жыллёвае будаўніцтва. «Мы шчыра радуемся поспехам землякоў», — гаварылі на развітанне нашы госці.

Пётр ФРАЛОУ.

Мінск. Бульвар імя Луначарскага.

Фота Г. УСЛАВА.

Ніл ГІЛЕВІЧ

Цуд тварыўся—я праспаў:
Снег дасвеццем перапаў
Рана-рана.

Моўчкі я стаю ў цішы,
І так лёгка на душы,
І так светла...

Анатоль СТУК

НАЦЫЯНАЛІСТЫЧНЫЯ ПАДКОПЫ «СВАБОДЫ»

(Працяг. Пачатак у № 49)

У дагаворах падкрэслівалася поўная суверэннасць БССР і УССР, устанавіліся формы сумеснага кіравання рознымі галінамі народнай гаспадаркі, заканадаўча замацоўваўся ўдзел прадстаўнікоў Беларусі і Украіны на Усерасійскім з'ездзе Саветаў і ва Усерасійскім Цэнтральным Выканаўчым Камітэце—вышэйшым органе дзяржаўнай лады для ўсіх рэспублік у перарывах паміж з'ездамі Саветаў.

Гэта быў новы, дасюль нябачаны тып міждзяржаўных адносін, заснаваны на ўзаемным давер'і і павазе суверэнных правоў кожнага народа.

Заклучэнне саюзных дагавораў у 1920—1921 гадах паміж Беларускай Савецкай Рэспублікай і РСФСР, Украінай і РСФСР з'явілася важнай вяхой на шляху аб'яднання савецкіх рэспублік у непарушыны саюз.

Толькі адзін гэты факт сведчыць, што рух за аб'яднанне рэспублік, які ўзнік на руінах былой царскай імперыі, зыходзіў ад самага пачатку.

Паводле сцвярджэння паклёпнікаў з радыёстанцыі «Свабода», усё было наадварот. Іх версія зводзіцца да наступнага: партыя большавікоў паказала сябе ў даным выпадку «прадаўжальнікам імперскай палітыкі, стаячы сваёй мэтай дабіцца, можна сказаць, мірным шляхам паглынання і закабалення нярускіх народаў. СССР ствараўся па адкрытаму ўказанню зверху, а не на аснове волевыяўлення народных мас».

Вось калі б беларускім буржуазным нацыяналістам і заводатарам так званай Беларускай народнай рады, якую «начальваў» памешчык Скірмунт, удалося дадаць Беларусі пад апеку кайзераўскай Германіі ці любой іншай капіталістычнай дзяржаве. Тады, вядома, так і не ставілася б пытанне, тады і каланіяльнае становішча яе разглядалася б не інакш як «найвышэйшае ішчасце народа».

У любым пытанні, якое закранаецца ў перадачах радыё «Свабода», не цяжка заўважыць класавую зацікаўленасць арганізатараў антысавецкай прапаганды, занепакоенасць і трывогу за будучыню сістэмы, абаронцамі якой яны выступаюць. Як бы ім хацелася бачыць адзінокімі і безабароннымі савецкія рэспублікі, як бы ім хацелася расхістаць маналітнае адзінства савецкіх народаў, аб'яднаўшы і СССР, выклікаць пачуцці сепаратызму. Таму не дзіўна, што канструюецца адна за адной версія, звернутыя да нацыянальных пачуццяў. СССР аб'яўляецца фіктыўнай федэрацыяй, «таталітарнай» дзяржавай.

На якой жа падставе Федэрацыя Савецкіх Рэспублік аб'яўляецца фікцыяй? Ды таму, маўляў, што ў ёй верхаводзіць руская нацыя і такім чынам няма роўнасці. «Да таго ж яшчэ не было такога выпадку, каб хоць бы адна з саюзных рэспублік выкарыстала прадстаўленае ёй права выхаду з Федэрацыі».

Лінія, узятая паклёпнікамі на тое, каб абудзіць пачуцці варожасці да рускага народа, да Расіі, настойліва і строга вытрымліваецца ў радыёперадачах. Сутнасць гэтай паклёпніцкай канцэпцыі «таталітарызму» зводзіцца да таго, што са-

вецкі палітычны лад нібыта прадвызначае ўсеагульны «татальны» кантроль Камуністычнай партыі над грамадзянамі. Дэмакратычныя ж правы, якія абвешчаны Канстытуцыяй, з'яўляюцца не больш як фікцыяй. Гэтым самым радыёкаментатары спадзяюцца зганьбіць дзяржаўны лад нашай краіны і адначасова ачарніць дэмакратычную, народную сутнасць сацыялістычнага ладу, дыскрэдытаваць камунізм як грамадскую фармацыю.

Дарэчы, адкуль узяўся тэрмін «таталітарызм»? Упершыню ён быў ужыты для характарыстыкі фашысцкіх палітычных рэжымаў у Італіі і Германіі. У пасляваенны час, калі на парадак дня паўстала пытанне аб распальванні «халоднай вайны», апалагеты імперыялізму вырашылі перанесці яго на савецкі лад.

І хто б вы думалі стаў галоўным абвінавачаннем савецкага ладу ў падабенстве з фашысцкай дыктатурай? Адзін з верных прыхільнікаў і служак Гітлера — Б. Мейснер. На захадзе ён цяпер добра вядомы як вучоны ФРГ, які найбольш плённа працуе на ніве «саветалогіі». Савецкім жа людзям ён вядомы як адзін з гітлераўскіх галаварэзаў, па якіх даўно плача шыбеніца.

Мінулае, вядома, ніколі не бянтэжыць тых, хто вызначае напрамкі прапагандысцкай дзейнасці «Свабоды», паколькі заслугі перад рэйхам у яе асноўнага «касцяка» не меншыя, чым у Мейснера. Галоўнае, у чым яны зацікаўлены, гэта каб іх «навуковыя» адкрыцці служылі справе антыкамунізму.

Прыгадаем словы аднаго з першых дырэктараў нью-йоркскага аддзела Жэне Сосіна:

«Мы мяркуюем, што ў свой час... савецкія людзі не толькі будуць думаць аб тым, як ажыццявіць свае заповітныя мары аб міры, больш багатым жыцці, большай свабодзе самавыяўлення, — яны павінны будучы пачаць дзейнічаць...»

Адкуль такая ўпэўненасць, што савецкія людзі «пачнуць дзейнічаць» у напрамку, які падкажа «Свабода»?

Адказ на гэта пытанне дае гутарка «Аб нацыі і нацыяналізме», якая перадавалася 8 снежня 1970 года. «Свабода» лічыць, што «нацыяналізм — прадукт уроджанага інстынкта, атрыманага ў спадчыну ад продкаў». Маўляў, гэта больш за ўсё і хвалявала марксістаў, і «марксісцкая тэарэтычная думка ўжо ад самага пачатку ўзнікнення марксізму як акрэсленай светапогляднай сістэмы не магла не спыніць сваёй увагі на гэтай асаблівасці нацыяналізму». «Спрэчкі і разыходжанні... узніклі ў асноўным над пытаннямі: ці сумяшчальны высунуты Марксам і Энгельсам прыцып інтэрнацыяналізму з тым стыхійным нацыянальным пачуццём, якое карэніцца ў глыбіні людскай душы? Калі сумяшчальны, дык неабходна знайсці такія формы сумяшчэння, пры якіх нацыянальныя пачуцці кожнага народа, кожнай нацыі не прыносіліся б у ахвяру пачуццю інтэрнацыянальнай узаемасувязі, а наадварот, паглыбляліся б і ўдасканальваліся б, не завастаючы да хваравітых шавіністычных нарываў».

Калі прыняць такі довад, дык выходзіць, што марксісцкая навука капітуля-

вала перад усеагульным «прадуктам уроджанага інстынкта, атрыманага ў спадчыну», перад «стыхійным нацыянальным пачуццём, якое карэніцца ў глыбіні людскай душы».

Быццам марксісцкая навука не ўскрыла сацыяльнай прыроды нацыянальнага пачуцця, не паказала, што яно не ёсць нешта, існуючае незалежна ад грамадска-гістарычнага асяроддзя і не з'яўляецца нейкім псіхічным працэсам, што самаўзбуджаецца. Быццам марксісцкая навука не паказала, што нацыяналізм ёсць не што іншае, як ідэалогія пэўнага класа, і што з ліквідацыяй прыватнай уласнасці ў асноўным знікне і тая глеба, на якой дае буйны ўсход нацыяналізм.

Канцэпцыя «уроджанага інстынкта», якая разглядае нацыяналізм, як спрадвечнае, нязменнае, карэнні якога трэба шукаць недзе толькі ў псіхічных з'явах — бессвядомым інстынкце, інертнасці свядомасці, у нейкай ступені з'яўляецца надзеяй антыкамуністаў.

Да яго і апелюе радыёстанцыя «Свабода». Спрабуючы абвергнуць ідэю аб адзінстве карэнных інтарэсаў міжнароднага пралетарыята, аб магчымасці гарманічнага спалучэння нацыянальных і інтэрнацыянальных задач рабочых усіх краін, ворагі марксізму не ўпершыню прыбеглі да версіі «уроджанага інстынкта», сцвярджаючы, што нібыта нацыянальны згаізм моцна сядзіць у самой крыві кожнага народа.

Варта тут прыгадаць хоць бы прадстаўніка ліберальнага народніцтва Міхайлоўскага, які ў адной са сваіх прац пісаў, што «заснаванае Марксам Міжнароднае таварыства рабочых, арганізаванае ў межах класавай барацьбы, не пашкоджала французскім і нямецкім рабочым рэзаці і даводзіць да галечы адзін аднаго». Гэтым нібыта даказваецца, што марксізм не змог пакончыць з «дэманам нацыянальнага самалюбства і нацыянальнай нянавісці».

Наконт гэтага, як вядома, У. І. Ленін у сваёй кнізе «Што такое «сябры народа» і як яны ваююць супраць сацыял-дэмакратаў?» трапіна заўважыў: «Такое сцвярджэнне паказвае з боку крытыка грубейшае неразуменне таго, што вельмі рэальныя інтарэсы гандлёвай і прамысловай буржуазіі складаюць галоўную аснову гэтай нянавісці і што гаварыць аб нацыянальным пачуцці, як самастойным фактары, значыць толькі замазваць сутнасць справы».

Напэўна, «рыцарам плашча і кінжала», якія перакваліфікаваліся ў прапагандыстаў, вельмі да спадобы прыйшоўся прыгадаць довад Міхайлоўскага адносна французскіх і нямецкіх рабочых. Ці не таму ў сваіх перадачах яны так настойліва стараюцца абудзіць нянавісць да Расіі, да рускага народа? І ці не таму безапеляцыйна сцвярджаюць, што «нацыяналізм можа быць нацыяналізмам і камуністычным і сацыялістычным»?

«Самадзейныя знаўцы» марксізму робяць выгляд, нібыта ў Савецкай Расіі, як і ў іншых савецкіх рэспубліках, не адбылося ніякіх пераменаў, не жадаюць заўважаць, што ўжо даўно няма той галоўнай асновы для нянавісці, пра якую гаварыў Ленін, што сацыялізм і камунізм па сваёй прыродзе варожыя нацыяналізму.

«Каб народы маглі сапраўды аб'яднацца», пісалі К. Маркс і Ф. Энгельс, — у іх павінны быць агульныя інтарэсы. Каб іх інтарэсы маглі быць агульнымі, павінны быць ліквідаваны існуючыя адносіны ўласнасці, бо існуючыя адносіны ўласнасці абумоўліваюць эксплуатацыю адных народаў другімі; у ліквідацыі існуючых адносін уласнасці зацікаўлены толькі рабочы клас. Толькі ён адзін і здольны гэта зрабіць. Перамога пралетарыята над буржуазіяй азначае разам з тым пераадоленне ўсіх нацыянальных і прамысловых канфліктаў, якія ў сучасны момант нараджаюць варожасць паміж народамі. Вось чаму перамога пралетарыята над буржуазіяй з'яўляецца адначасова сігналам да вызвалення ўсіх прыгнечаных нацый».

Гэта адно з асноўных палажэнняў марксісцкай тэорыі бліскача пацвердзілі Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя і ўтварэнне Саюза ССР. Шматнацыянальная Савецкая дзяржава,

якая аб'ядноўвае звыш ста нацый і народнасцей, паказвае ўсяму свету выдатны ўзор інтэрнацыянальнай садружнасці і брацкай згуртаванасці свабодных народаў.

Калі прагрэсіўныя сілы свету ўжо даўно прызналі гэта як неаспрэчны факт, то абаронцы імперыялізму адшукваюць шляхі, каб разбурыць інтэрнацыянальную садружнасць і брацкую згуртаванасць савецкіх людзей. Гутаркай «Аб нацыі і нацыяналізме» радыёстанцыя «Свабода» пачала серыю перадач «Нацыянальныя праблемы і сучасны марксізм».

Ужо адной гэтай назвай яна хацела падкрэсліць, што нацыянальныя праблемы як былі, так і засталіся, што б там ні гаварылі марксісты. У наступнай перадачы пра гэта ўжо было сказана ў больш акрэсленай форме: «У гісторыі КПСС нацыянальнае пытанне і сёння застаецца адным з найбольш істотных і вырашальных для ейнай будучыні».

Такім чынам, робіцца спроба навазаць думку, што нацыянальнае пытанне ў Савецкім Саюзе так і засталася невырашаным. Чаму? «Тлумачыцца гэта не толькі складанасцю праблемы, але і нежаданнем большавікоў і Леніна вырашаць яе».

У апраўданне такога доваду сканструявана версія аб нібыта «дваістасці Леніна», як марксіста, з якой вынікае, што «дакастрычніцкі Ленін—змагар за распад царскай імперыі на... нацыянальныя рэспублікі, а паслякастрычніцкі Ленін—змагар за аб'яднанне імперыі ў ейных ранейшых дарэвалюцыйных граніцах».

Такое сцвярджэнне спатрэбілася для таго, каб абвінаваціць КПСС і Леніна ў вялікадзяржаўным шавінізме, у працягу каланіяльнай палітыкі «манархічнай Расійскай імперыі», але з новымі для «яе камуністычнымі якасцямі», у тым, што лозунг «самавызначэнне аж да аддзялення» нібыта быў выкарыстан толькі ў тактычных мэтах, каб узяць уладу ў свае рукі, перацягнуць на свой бок народы былой царскай імперыі.

«Ленінскі пастулат у нацыянальным пытанні «самавызначэнне аж да аддзялення» з'яўляецца тым мастом, па якім Савецкая ўлада прыйшла ў Беларусь, на Украіну, у Арменію, Азербайджан, Грузію», — заяўляе «Свабода».

З гэтых пазіцый яна разглядае памылкі Часовага ўрада: «...ні Керанскі, ні Львоў, ні Мілюкоў, ні нават меншавікі, якія ўваходзілі ў кааліцыю, не надавалі належнага значэння нацыянальнаму пытанню... Часовы ўрад павінен быў... калі не даць нацыянальным меншым права на культурна-нацыянальную незалежнасць, дык хоць бы даць праграмныя абяцанні...»

Радыёкаментатарам «Свабоды» здаецца, што варта было толькі Часоваму ўраду... калі не даць нацыянальным меншасцям правоў на культурна-нацыянальную незалежнасць, дык хоць бы даць праграмныя абяцанні і ён, безумоўна, утрымаўся б ва ўладзе. Але яны забываюць пра тое, што рэвалюцыя ўсім сваім вастрыём была накіравана супраць буржуазных парадкаў, якія Часовы ўрад намагаўся захаваць, у тым ліку і класавы прыгнёт — гэту асноўную прычыну нацыянальных канфліктаў.

У гэтым добра разбіраліся працоўныя масы Беларусі, Украіны, Грузіі, Азербайджана, як разбіраліся і ў праграме, абвешчанай Леніным і большавіцкай партыяй. Яны добра разумелі і тое, што значыць застацца адзінокімі, разрозненымі перад тварам імперыялістычнай небяспекі. Ім паўсядзённа і паўсюдна аб гэтым напаміналі сляды разбурэнняў, могілкі закатаваных ахвяр — усё тое, што прынесла замежная інтэрвенцыя чатырнаццаці імперыялістычных дзяржаў. Адсюль і рух за аб'яднанне ў адзіны маналітны саюз.

У так званых гутарках «Нацыянальныя праблемы і сучасны марксізм» больш чым дзе-небудзь знайшоў шырокае прымяненне метады фальсіфікацыі гістарычных фактаў і документаў, звязаных з вырашэннем нацыянальнага пытання. Прыёмы выкарыстоўваюцца самыя раз-

(Заканчэнне на 6-й стар.)

[Заканчэнне. Пачатак на 5-й стар.]

настойныя: гэта і замоўчванне фактаў, і фальсіфікацыя некаторых актаў Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада, калі немагчыма пра іх змаўчаць, імкненне выдаць іх за «вымушаную ўступку», і цытаванне некаторых палажэнняў, вырваных з кантэксту партыйных дакументаў, і супастаўленне іх з іншымі рашэннямі — з такім разлікам, каб можна было зрабіць пэўны вывад у адпаведнасці з загадз пастаўленай задачай. З дапамогай такой жульніцкай махінацыі аб'яўляецца, што ў праграмае палажэнне «самавызначэнне аж да аддзялення» ўжо на X з'ездзе ў параўнанні з VII (красавіцкай) канферэнцыяй бальшавікі «пачэлі ўкладаць новы і, зразумела, далёкі ад ранейшага змест».

Вывад робіцца такі: «Ленінская нацыянальная палітыка, якая так шырока прапагандаецца, не апраўдала надзей, якія ўскладалі на яе каланіяльныя ўскраіны царскай Расіі».

У адной з гутарак праводзіцца думка, што народы былой царскай Расіі, бадай, больш выйгралі б, калі б знаходзіліся ў такім становішчы, як і раней. Вунь жа, маўляў, «пачынаючы ад канца другой сусветнай вайны, амаль усе заходнія дзяржавы ліквідавалі свае вялікія каланіяльныя імперыі. Пры гэтым яны не толькі прызналі незалежнасць сваіх былых калоній, але і даюць ім вялікую матэрыяльную і тэхнічную дапамогу».

Бач ты, злітасцівіліся, прызналі і нават «даюць дапамогу». Па-першае, ці ўсе атрымалі? У Афрыцы і Сёння яшчэ ёсць калоніі і залежныя тэрыторыі. Ну, а колькі крыві чалавечай высмактана тымі, хто вымушан быў прызнаць, нарэшце, незалежнасць, колькі пакут, ганьбы давалося перацярпець гэтым народам?..

Аб адным толькі забываюцца «спадары добрыя»: пацікавіцца, а як самі народы Савецкага Саюза, за якіх яны збіраюцца вырашаць вырашчаныя ў інкубатарых хлусні праблемы, задаволены сваім лёсам ці не?

Так, беларускаму народу ёсць чаму радавацца, ёсць чым ганарыцца. Беларусь, якую адзін літаратар назваў «краем, забытым богам і людзьмі», дзе да Кастрычніцкай рэвалюцыі 86 працэнтаў насельніцтва складалі сяляне, асноўнымі сродкамі якіх былі саха і драўляная барана, дзе прамысловасць складалася з дробных, паўсаматужных прадпрыемстваў па перапрацоўцы сельскагаспадарчай і лясной сыравіны, стала сёння рэспублікай высокаразвітай індустрыі і інтэнсіўнай сельскай гаспадаркі, перадавай сацыялістычнай культуры.

Нельга сказаць, што радыёстанцыя «Свабода» зусім не заўважае перамен, якія адбыліся і адбываюцца ў Беларусі і ў іншых нацыянальных рэспубліках, а тым больш абьякава ставіцца да іх. У яе ёсць свой пункт гледжання на ўсё гэта. Маўляў, мы не адмаўляемся, што зроблена многа. Але якая рахуба, які сэнс у тым, што на Беларусі вырабляецца кожны пяты савецкі трактар, кожны восьмы металарэзны станок, кожны васьмьнаццаты грузавы аўтамабіль, кожны шосты матацыкл, якая карысць з таго, што вы адшукалі і пачалі здабываць нафту, калійную соль? Амаль усё, што вы вырабляеце, вывозіцца з Беларусі. Апамятайцеся, вас жа рабуюць!

Гэты прыём акурта нагадвае злодзея, які крычыць: «Лавіце злодзея!»

Калі сёння Беларусь вырабляе аўтамабілі, трактары, станкі, дык толькі таму, што з РСФСР, Украіны і іншых рэспублік атрымлівае каменны вугаль, жалеза і сталь, абсталюванне.

Калі Беларусь здабывае сільвініт і нафту, дык толькі таму, што салігорскія шахты забяспечаны самаходнымі камбайнамі, атрыманымі з Украіны, а рэчышчкі нафтавікі забяспечаны турбобурамі, атрыманымі з Азербайджана.

Гэта неаспрэчны факт, як і неаспрэчнае тое, што ўся прадукцыя, якая вырабляецца, не можа быць выкарыстана толькі ў рэспубліцы. Звычайны эканамічны сувязі, звычайны гандлёвы абмен, без чаго не можа абысціся ні адна высокаразвітая дзяржава, тлумачацца як рабаванне. Можна падумаць, што Амерыка, чымі аб'едкамі кормяцца мюнхенскія паклёбнікі, вядзе замкнутае патрыярхальнае жыццё.

У запасе радыёстанцыі ёсць і яшчэ некалькі стэрэатыпаў, з дапамогай якіх яна спрабуе даць ацэнку эканамічных поспехаў не толькі нацыянальных рэспублік, але і ў цэлым Савецкай краіны. На шырокім ужытку такога сцвярдзення, што, маўляў, застаючыся капіталістычнай, Расія, таксама як і Беларусь, усё роўна развівалася б дынамічна, што яна дасягнула б не меншых поспехаў. Не стаяць жа на месцы ні Амерыка, ні іншыя краіны! Так што справа не ў сацыялістычным ладзе, заўважае «Свабода».

Варта толькі больш-менш уважліва прааналізаваць статыстычныя звесткі, як адрэзу ж раскрываецца аб'ектыўная карціна: у канцы XIX—пачатку XX стагоддзяў аж да першай сусветнай вайны тэмпы развіцця Расіі ў параўнанні з наступным, паслякастрычніцкім перыядам ніжэйшыя амаль у два разы. А калі з савецкай гісторыі выключыць 20 ваянных гадоў, навазых нам імперыялістамі, то атрыма-

ецца розніца ў тэмпах ужо ў тры разы. Факт яўна не на карысць капіталізму.

Альбо яшчэ такі факт. Царская Расія значна пераўзыходзіла ЗША па колькасці насельніцтва, але выпускала прамысловай прадукцыі ў 8 разоў менш, чым гэта краіна. Сёння ж аб'ём нашай прамысловасці складае дзве трэці часткі ад амерыканскай. Значыць, сутнасць справы трэба бачыць якраз у самой сацыяльна-эканамічнай сістэме.

У апошні час усё часцей і часцей у перадачах «Свабоды» можна пачуць такія заявы, што эканамічны і культурны росквіт народаў СССР не на карысць Савецкай дзяржаве, што ён тоіць у сабе выбу-

сацыялізму, важнейшы фактар росквіту ўсіх саюзных рэспублік і росту магутнасці краіны ў цэлым. Да таго ж практыка паказала, што чым вышэй узровень развіцця розных сфер унутранага жыцця сацыялістычных нацый, тым больш магчымаасць ствараецца для паскарэння і ўзмацнення працэсу іх збліжэння. А чым больш збліжаюцца нацыі, чым шырэй і цясней яны супрацоўнічаюць, тым больш паўнакраўным становіцца працэс іх узаемаўзбагачэння і, натуральна, тым хутчэй адбываецца развіццё і ўсебаковы росквіт кожнай з іх.

Было б не толькі наўным, але і смешным меркаваць, што на радыёстанцыі

Анатоль СТУК

НАЦЫЯНАЛІСТЫЧНЫЯ ПАДКОПЫ «СВАБОДЫ»

ховую сілу вялікіх памераў, якая можа ўзрваць СССР. Найбольш закончаную форму гэта «глыбока навуковая канцэпцыя» набыла ў перадачы з серыі «Нацыянальныя праблемы і сучасны марксізм» за 12 студзеня 1971 года. «...Тэарэтыкі—спецыялісты ў нацыянальным пытанні, імкнучыся заставацца на ленінскіх пазіцыях, паступова прыходзяць да высновы, што нацыянальная праблема... знікае пад уплывам развіцця буйной прамысловасці. На справе ж, наадварот, развіццё буйной вытворчасці ўмацоўвае нацыю ў ейным імкненні захаваць сваю нацыянальную непадобнасць, надаючы ейнай патрыярхальна-сялянскай вонкава-сці і вонкава-сці індустрыяльна-гарадскую... Не будзе памылкай сказаць, што ідэя нацыянальнай дзяржавы ўсё больш займае дамінуючае палажэнне ў сучасным свеце. Менавіта гэтая акалічнасць выклікала распад Брытанскай і Французскай імперыі на паасобныя нацыянальныя дзяржавы...»

На гэтай падставе робіцца вывад, што і ў СССР «прамысловае развіццё асобных рэспублік нараджае імкненне народаў гэтых рэспублік не да фармальнай, а да сапраўднай дзяржаўнай незалежнасці. Яны імкнуча рухаюцца па арбітах, якія адпавядаюць іхнім нацыянальным асаблівасцям, іхнім уяўленням аб праўдзе і крыўдзе, дабру і зле».

Не трэба быць марксістам, каб не ведаць элементарнай ісціны, з якой цяпер, напэўна, знаёмы кожны школьнік, што СССР і капіталістычныя дзяржавы — Брытанія і Францыя, у нядаўнім мінулым магучыя каланіяльныя імперыі, — гэта дзве процілеглыя сацыяльна-эканамічныя сістэмы, якія грунтуюцца на зусім розных спосабах вытворчасці і якім уласцівы свае заканамернасці ў ўзаемаадносінках паміж нацыямі. У адным выпадку — сацыялістычны спосаб вытворчасці, што базіруецца на грамадскай уласнасці на сродкі вытворчасці, а жыццё нацый свабодна ад антаганістычных супярэчнасцей, паколькі сацыяльная структура аднародная, бо ліквідаваны эксплуатацыйскія класы. У другім выпадку — капіталістычны спосаб вытворчасці, што базіруецца на прыватнай уласнасці і параджае панаванне адных і падначаленне другіх, на нараджае не толькі сацыяльныя, але і нацыянальныя антаганізмы.

Але якая вялікая спакуса паставіць Савецкі Саюз на адну дошку з капіталістычнымі каланіяльнымі дзяржавамі дзеля таго, каб зрабіць «даказальнай» сваю канцэпцыю!

Бясспрэчна, што з развіццём у калоніях прамысловасці і паяўленнем нацыянальнай буржуазіі і рабочага класа нараджаецца сіла, якая выклікае да жыцця нацыянальна-вызваленчы рух. Бясспрэчна і другое, што прынцыпова новыя сацыяльна-эканамічныя абставіны ва ўсіх раёнах краіны, як і ўсведамленне ў народаў адзінства мэты ў лабудове камуністычнага грамадства, парадзілі ў іх неадольнае імкненне да аб'яднання. Дзве тэндэнцыі ў нацыянальным пытанні, пра якія некалі гаварыў У. І. Ленін, ва ўмовах сацыялізму не толькі маюць некалькі іншы характар, чым ва ўмовах капіталізму, але і найбольш поўнае выяўленне. Адна з іх — гэта развіццё нацыянальнай самасвядомасці, аўтаноміі альбо дзяржаўнасці ў асобе савецкіх рэспублік, якія складаюць СССР, развіццё нацыянальнай эканомікі, культуры і г. д. Другая тэндэнцыя — збліжэнне, інтэрнацыяналізацыя эканомікі, быту, культуры.

Цесныя эканамічныя сувязі, гаспадарчае супрацоўніцтва і брацтва ўзаемадапамога — аб'ектыўная заканамернасць

«Свабода» не змаглі разабрацца ў гэтых заканамернасцях, пацверджаных паўвекавым вопытам шматнацыянальнай Савецкай дзяржавы і гісторыяй існавання каланіяльных імперыялістычных дзяржаў, якія распаліся пад націскам нацыянальна-вызваленчага руху. Не гэта цікавіць яе кіраўнікоў і не для гэтага створана радыёстанцыя.

Да таго ж знаёмства з так званымі «тэарэтычнымі пастулатамі», якія выдаюцца ў эфір, пераконвае ў тым, што пераважная большасць з іх не належыць да ліку чыстых «вынаходстваў» радыёстанцыі, а перанята з буржуазнай, у прыватнасці, амерыканскай гісторыяграфіі.

Можна было б толькі вітаць, калі б гэты парыв зыходзіў са шчырых намераў добра сумленна вывучыць дакументы і матэрыялы, што адносяцца да Кастрычніцкай рэвалюцыі, савецкай нацыянальнай палітыкі, і даць аб'ектыўную карціну перамен, якія адбыліся ў Савецкім Саюзе. Гэта тым больш было б важна, што ў ацэнцы многіх падзей заходняй буржуазнай навука дагэтуль кіравалася творамі буржуазных нацыяналістаў — змігрантаў або выхадцаў з белаэмігранцкіх сем'яў, «даследаванні» якіх, як правіла, вызначаліся найбольшай агалцеласцю і прымітывізмам у прыёме скажэння праўды. Ды іншага ад іх і немагчыма было чакаць, бо яны належалі да ліку тых людзей, чые класавыя інтарэсы былі непасрэдна закрануты рэвалюцыяй.

Але не менш наўна было б чакаць сумленнасці і непрадурзятасці ад буржуазнай навукі. Пра гэта пераканаўча сведчыць «навуковая прадукцыя», якая паявілася за апошнія 20 гадоў на Захадзе і ў якой даследуюцца адносіны паміж народамі Савецкай краіны і палітыка КПСС у нацыянальным пытанні.

У амерыканскім акадэмічным асяроддзі ёсць ужо свае прызнаныя аўтарытэты ў гэтай галіне. Да ліку іх адносяцца Пайпс, Адамс, Парк, Гудман, Інкелес, Мейер, Лоў, Вейкер і некаторыя іншыя. Характэрна, што ў сваіх творах гэтыя аўтары, як правіла, прыходзяць да такога ж вываду, што і буржуазныя нацыяналісты, а таксама былыя белагвардзейскія і гітлераўскія паслугачы. Есць і пэўная розніца: сваім творам яны імкнуча надаць бачнасць аб'ектыўнасці. Гэта прымушае іх прыцягваць у якасці першакрыніц працы савецкіх гісторыкаў, вядома, у сваёй інтэрпрэтацыі, карыстацца больш вытанчанымі прыёмамі фальсіфікацыі.

Звяртае на сябе ўвагу тая акалічнасць, што «навуковыя канцэпцыі», якія прапагандаюцца радыёстанцыяй «Свабода» адносна вырашэння нацыянальнага пытання ў Савецкім Саюзе, як дзве кроплі вады падобныя на тыя, што належаць так званым «прызнаным амерыканскім аўтарытэтам па савецкіх справах».

Няма амаль ніякай розніцы ў тым, як трактуецца, напрыклад, Вейкерам у спецыяльным даследаванні аб развіцці беларускай нацыі і як падаецца ў перадачах «Свабоды» працэс перамогі сацыялістычнай рэвалюцыі ў Беларусі і ўтварэння БССР. Колькі дыфірамбаў беларускім буржуазным нацыяналістам, якія выступаюць «выказнікамі волі» народных мас! У той жа час бальшавікі характарызуюцца праціўнікамі ўтварэння беларускім народам сваёй нацыянальнай дзяржаўнасці.

Тая ж самая аргументацыя, што і ў Пайпса, Гудмана, Парка, аб СССР як нібыта таталітарнай, унітарнай дзяржаве.

Тая ж самая аргументацыя наконт наўнасці «рускай дыктатуры» альбо «рус-

кага панавання», якая выводзіцца з рускага характэру Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Тая ж самая аргументацыя, калі робіцца спроба выставіць Савецкі Саюз як дзяржаву, у якой няма месца ні роўнасці паміж рэспублікамі, ні іх суверэнітэту і самастойнасці.

Усё гэта наводзіць на думку аб імкненні арганізатараў «псіхалагічнай вайны» пад індустрыю хлусні падвесці навуковую аснову, надаць ёй рэспектабельны выгляд.

Жупелу «моўнай асіміляцыі», які мае ўжо сіваю бараду, адводзіцца асаблівае месца ў «даследаваннях» і антысавецкай прапагандзе. Ён, як вядома, грунтуецца на спекуляцыі таго факта, што няспынна расце колькасць нярускіх людзей, якія валодаюць рускай мовай, і замоўчванні фактаў адроджэння і шырокага развіцця нацыянальных моў пры сацыялізме. На думку буржуазных тэарэтыкаў, выкарыстанне вялікай патэнцыяльнай сілы нацыянальнай мовы мае важнае значэнне для падтрымання і стымулявання нацыяналістычных пачуццяў. Гэты вывад цалкам падзяляецца і «асноўным кіраўніцтвам». У ім даецца і схема, паводле якой павінны будавацца перадачы. Яна зводзіцца да таго, што «нацыянальная палітыка савецкага ўрада пры Леніне, а затым і пры яго паслядоўніках была заўсёды накіравана на... навазанне рускай мовы нярускім нацыянальнымі за кошт іх уласных моў і спроб абязлічыць усе нацыянальнасці стварэннем адзінага «савецкага народа».

Нямала робіцца, каб падтрымаць гэту версію ў перадачах. Якія ж выстаўляюцца аргументы?

Тое, што дзеці вывучаюць рускую мову ў школе.

Тое, што ў Беларусі ёсць рускія тэатры.

Тое, што ў Мінску выдаецца часопіс «Неман» на рускай мове.

Колькі спрыту ў сваіх «творчых пошуках» праяўляюць мюнхенскія змагары «за нацыянальную чысціню», каб убіць клім паміж рускім і іншымі народамі, навазяць думку аб нібыта спрадвечным уціску рускімі іншымі нацыянальнасцямі і вялікадзяржаўным шавінізмам. Якое абурэнне выклікала ў іх пазма Кастуся Кірэенкі «Слёзы Раданы». Як гэта ён можа сцвярджаць, што беларускія сяляне ў неясных для Расіі час прыйшлі на дапамогу цару Пятру? Чаму, маўляў, аўтар атаесамляе беларускі патрыятызм з рускім!

Не менш злосную рэакцыю выклікаў і апублікаваны ў «Полымі» артыкул Міхася Лынькова «Думкі, успаміны, уражанні». Як гэта магло здарыцца, што такі паважаны пісьменнік «вядзе гаворку аб рускіх калехах па прыру?»! Не можа быць ніякай гаворкі аб гістарычнай супольнасці рускага і беларускага народаў, узаемаўзбагачэнні іх культур, калі мы хочам думаць аб далейшым развіцці роднай літаратуры, — таку парадку дае «Свабода».

Напэўна, няма ніякай патрэбы гаварыць, што гэта элементарная лухта.

Беларуская мова належыць да ліку тых моў народаў СССР, якія дасягнулі найвышэйшага росквіту ў савецкі час. Гэта агульнавядома. З гісторыі праўлення расійскіх правіцеляў ніколі не выкрэсліць таго ганебнага факта, што імі было забаронена навучанне на беларускай мове, што былі ўстаноўлены суровыя абмежаванні ў выданні газет, што беларускі народ не меў магчымасці гаварыць на сваёй роднай мове з тэатральных падмостваў. Цяжка паверыць, але гэта неаспрэчны факт: за чатырыста год, што мінулі з таго часу, калі выдатным сынам беларускага народа Францыскам Скарынай быў пакладзены пачатак беларускаму кнігадрукаванню, удалося выдаць на роднай мове крыху больш за сотню кніг.

У ліку адных з першых дзяржаўных актаў, якія былі ажыццэўлены ўрадам з усталюваннем Савецкай улады на Беларусі, — рашэнне адкрыць школы на роднай мове, наладзіць кнігаздавецкую справу, выданне газет, часопісаў.

Не так проста ўсё гэта было. Амаль 82 працэнты насельніцтва не ўмела чытаць і пісаць. Узнікала адна за адной праблема: дзе ўзяць настаўнікаў — іх раней не рыхтавалі, дзе ўзяць падручнікі — іх раней не выдавалі, тым больш на беларускай мове. Раней нікому і ў галаву не прыходзіла займацца мовазнаўствам. Таму не дзіўна, што не было ніводнай друкаванай граматыкі беларускай мовы, не існавала распрацаваных правапісных норм.

З дапамогай самай бессаромнай фальсіфікацыі марксісцка-ленінскага вучэння па нацыянальнаму пытанню нашы ворагі спадзяюцца не толькі расхістаць дружбу паміж народамі СССР, пасеяць недавер адзін да аднаго, ажывіць рэчышчы нацыяналізму, але і кінуць цень на Камуністычную партыю Савецкага Саюза, як кіруючую і накіроўваючую сілу савецкага грамадства, паставіць увоччу пад сумненне яе палітыку, яе здольнасць выканаць ролю палітычнага правадыра і арганізатара ў будаўніцтве і развіцці новага грамадства.

Дарэмна спадзяванні.

МУЗЫЧНАЕ СВЯТА Ў СЕННІЦЫ

— Дзянёк сёння, як па за- казу...

— І сапраўды, гэтак сонечна, ясна. Пашанцавала нашаму святу.

Такую размову пачуў я ад двух юнакоў, якія сышлі з аўтобуса, што спыніўся ля калгаснага палаца культуры.

Сюды, у Сяніцы, у прэ- дадзень кастрычніцкіх свят, з розных куткоў Міншчыны пры- ехалі ўдзельнікі песенных ка- лектываў, што носяць ганаро- вае званне народных. Прыеха- лі на свята музычнай восені, арганізаванае абласным упраў- леннем культуры і абласным домам народнай творчасці.

Увесь дзень на сцэне пала- ца культуры калгаса імя Га- тэлы гучалі песні. Народныя калектывы падводзілі вынікі сваёй працы, новымі канцэрт- нымі праграмамі расказвалі пра тое, як яны апраўдваюць высокае званне народных.

Паслухаў удзельнікаў му- зычнай восені прыехалі мінча- не, прыйшлі хлебаробы мясцо- вага калгаса.

Свята пачалося выступлен- нем народнага хору вёскі Ле- бедзева Маладзечанскага раё- на. Кіраўнік калектыву Аляк- сандр Пыжык узмахнуў рука- мі, і палілася шматгалосая пес- ня В. Мурадэлі «Чырвоная Прэсня».

Углядаюся ў твары ўдзель- нікаў самадзейнасці. Хто там трэці з правага боку? Дзе я бачыў гэтага чалавека? Гэта ж старшыня Лебедзеўскага сель- савета Анатоль Мажуць. Зна- чыць, па-ранейшаму працягвае ён спяваць у хоры. Ды не адзін. Вось аб'явілі, што хор выканае песню «Машанька», а запявае яе Святлана Мажуць, выхавацельніца дзіцячага сада,

дачка Анатоля Васільевіча. Спявае ў хоры і другая яго дачка дзесяцікласніца Таня.

Удзельніца ў хоры сем'я- мі — даўняя традыцыя лебе- дзеўцаў. Тут, напрыклад, спя- вае ўся сям'я Руткоўскіх: Гео- рый Іосіфавіч, інжынер саўгаса «Маліноўшчына», яго жонка Вольга Паўлаўна, настаўніца мясцовай сярэдняй школы, дачкі Марыя і Алена, студэнт- кі. Загадчыца камбіната быта- вога абслугоўвання Ганна Ель- яшэвіч прыходзіць на рэпеты- цыі хору разам з дачкой Люд- мілай.

На сцэне саліст Алег Ларыё- наў. Лірычна, мілагучна плыве ў залу яго голас:

**Мілая Гэля, мая кахана,
Ты мне за ўсё даражэйша...**

Ён запявае беларускую на- родную песню «Што-та за хлопец, што за дзяўчына», зладжана падхопліваюць песню мужчынскія і жаночыя галасы. Гэта — адзін з лепшых нума- роў канцэрта.

Захапленне выклікаў кан- цэрт народнага хору вёскі Ка- зловічы Слуцкага раёна. Яшчэ да таго, як ён пачаў выступ- ленне, глядачы сустрэлі калек- тыў шчырымі воплескамі. Ап- ладыравалі за знешні выгляд харыстаў. Блакітна-белая воп- ратка, аздабленая народным арнаментам, надавала хору прыгажосць, святочнасць: мяс- цовы калгас выдзеліў сродкі на новыя касцюмы для свайго народнага калектыву.

Казловіцкім выканаўцам ха- рактэрна раздольная напеў- насць. Большасць песень рэ- пертуару — народныя творы. Слушаеш іх і радуешся, якія дзівосныя паэтычныя і музыч-

ныя скарбы захоўваюцца на Случчыне. Я маю на ўвазе бе- ларускія народныя песні «Ве- цер з поля», «Ой, у садзе», «Пава лугавая», «Кукулі», «Як узыйшла на небе хмарачка», «Сонца».

Песня «Сонца», якая створа- на самім хорам, упершыню выконвалася гэтым калектывам у 1939 годзе ў Маскве, на Усе- саюзнай сельскагаспадарчай выстаўцы. Больш як праз тры- цаць гадоў «Сонца» зноў пра- гучала на ВДНГ, дзе са спра- вядчым канцэртным выступаў нядаўна Казловіцкі народны хор. Дзесяцігоддзі жыве гэтая песня, якая ўслаўляе радасць калектывнай працы. Яна прай- шла праз вайну, праз усе ня- годы і зноў мілагучна плыве над прасторамі роднага краю. Багаты рэпертуар быў і ў Марачанскага народнага хору Клецкага раёна. Ён пачаў вы- ступленне жыва радаснай, «свай» песняй:

**Радзімы нашай песні
Нам чуюцца здаля,
Бо здаўна на Палесці
Пявучая зямля,**

**Зямля у нас такая,
Такі у нас прастор,
І як зямля спявае —
Пяе народны хор.**

Разнастайным рэпертуарам, шчырасцю і непасрэднасцю па- радавалі прысутных народны жаночы хор Пухавіцкага дома культуры і народны ансамбль песні і танца Маладзечанскага гарадскога дома культуры.

Музычная восень у Сяні- цы паказала невычэрпныя магчымасці народнай творчасці Міншчыны, сталасць і та- лент самадзейных харавых ка- лектываў.

В. ШЫМУК.

Дзяржаўны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета БССР па- чаў свой новы, 41-ы сезон. У тэатральнай афішы ўзоры класі- кі—оперы «Хаваншчына», «Пікавая дама», «Фауст», балеты «Раймонда», «Лебядзінае возера», «Бахчысарайскі фантан» і іншыя, а таксама нацыянальныя спектаклі.

НА ЗДЫМКУ: сцэна з балета Б. Асаф'ева «Бахчысарайскі фан- тан». Марыя—народная артыстка БССР Н. ДАВЫДЗЕНКА, Вац- лаў—заслужаны артыст БССР Я. ПАЎЛОВІЧ.

Фота У. КРУКА.

ТРАДЫЦЫ І СУЧАСНАСЦЬ

У Польскай Народнай Рэ- спубліцы ў час «Дзён Бе- ларусі» адбылася выстаўка твораў беларускіх мастакоў, якая зацікавіла польскую грамадскасць нязвыклым спалучэннем традыцый і нава- тарства. Часопіс «Пшыязнь» з гэтай нагоды змясціў арты- кул, прысвечаны творчасці мастакоў нашай рэспублікі.

«Агульная цікавасць да старой народнай культуры— гэта не часовае з'ява, — піша аўтар артыкула Мая Парай- ская, — гэта ўсведамлен- не яе красы і месца ў жыцці народа, сведчанне яго ўласнай самабытнасці».

Беларусь у нас не асацы- руюцца з далёкай экзотыкай. Сучасная рэспубліка з напру- жаным рытмам вытворчых цэхаў, навуковых адкрыццяў, яна цэніць умненне ўваскра- сіць і падтрымаць старыя традыцыі, якія перадаюцца з пакалення ў пакаленне. Гэ- тыя традыцыі скіроўваюць увагу мастакоў на выкары- станне дрэва, шкла, тканіны, саломы, металу. З дрэва— посуд, аздаблены мастацкай разбой і роспісам, вядомыя ўсяму свету «матрошкі», аў- тарчкі арыгінальнай формы, у якіх спалучаюцца сённяш- няя навізна з народнымі тра- дыцыямі.

Вышыванія сурвэткі, аб- русы, а перш за ўсё палескія

ўборы з іх узораў у чырво- ных, ружовых і фіялетавых тонах не маюць патрэбы ў рэкламе. Многія ўладальнікі сучасных кватэр мараць аб стракатых дэкаратыўных ды- ванах і габеленах. Сталі мо- дай вышыванія сарочкі, коф- ты, прыгожа аздабленыя бе- ларускія кашушкі. Вабяць распісаныя ад рукі сервізы, наборы драўляных статуэтак —герою паданняў і казак.

Сучасныя мастакі ведаюць традыцыі народнай творчасці, адчуваюць неабходнасць іх развіцця і разумеюць грамад- ская запатрабаванні на іх сё- ня.

Людвік Асецкі (яго працы разам з творчасцю 21 яго ка- ледзі мы маглі бачыць у часе апошніх «Дзён Беларусі» ў Польшчы) спецыялізуецца ў лінагравюры і афорце. У сва- ёй творчасці ён не надта эк- сплуатуе фальклорныя рэміні- сцэнцыі. Яго цікавіць гісто- рыя роднага краю. Ён ства- рае карціны, абапіраючыся на дакументы. «Лінія высока- га напружання», «Мінскае падполле», «Аднагалосна», «Кастрычнік на Беларусі» — гэта гісторыя, але ўбачаная свежым позіркам; не легенда, а ісціна, што перадаецца но- вым пакаленням.

Беларуская графіка на фо- не шматвяковай традыцыі на- роднай творчасці — з'ява па- раўнаўча маладая. Але гэтак жа, як разьба па дрэву, вы- шыўка, кераміка, яна працяг- вае адну перапынутую лі- нію развіцця духоўнай спад- чыны народа».

У БЕЛАРУСКІХ ЛІТАРАТУРАЗНАЎЦАЎ

Поспехі сучаснай бе- ларускай літаратуры агуль- напрызнаны. Творы К. Крапівы, П. Броўкі, М. Танка, П. Панчанкі, І. Мележа, В. Быкава, І. Шамякіна, А. Макаёнка і многіх іншых мастакоў слова сведчаць аб сталасці нашай прозы і паэзіі. Ра- зам з тым сталасць літа- ратуры вядзе да сталасці літаратуразнаўчай навуцы. У рэспубліцы зараз пра- цюе шматлікі атрад дас- ледчыкаў і крытыкаў, якія заклікаюць асэнсоўваць здабыткі айчынай літа- ратуры і накіроўваць яе раз- віццё. Асноўныя літарату- разнаўчыя даследаванні сканцэнтраваны ў Інсты- туде літаратуры імя Янкі Купалы Акадэміі навук БССР.

Нашыя шматлікі карэ- спандэнты Сцяпан ЛАУШУК звярнуўся да дырэктара інстытута члена-карэспандэнта АН БССР Івана НА- ВУМЕНКІ з просьбай рас- казаць пра асноўныя на- прамкі даследаванняў гэ- тай навуковай установы. Дарэчы, сам дырэктар спл- ачэе ў сабе якасці і да- следчыка (доктар філала- гічных навук, да нядаўня- га часу ўзначальваў кафед- ру беларускай літаратуры БДУ імя Леніна), і пісь- менніка (чытачу добра вядо- мы яго раманы «Сасна пры дарозе», «Вечер у соснах», шматлікія апавя- данні). Вось што сказаў Іван Навуменка.

Беларускае літаратура- знаўства значна вырасла ва ўсіх адносінах. Зараз мы ма- ем выдатных спецыялістаў у любой галіне даследаванняў. Калі ў 20—30-я гады літа- ратуразнаўцы маглі прапана- ваць чытачу толькі працы, прысвечаныя творчасці па- асобных пісьменнікаў, некато- рыя спробы асэнсавання за- канмернасцей літаратурнай творчасці, то на сённяшні

дзень нам «па сіле» самая складаная тэматыка. У гэтым можна пераканацца, пазнаё- міўшыся з работай нашых ін- стытуцкіх сектараў, іх плана- мі на будучае.

У бліжэйшыя гады працяг- нецца вывучэнне гісторыі бе- ларускай дакастрычніцкай лі- таратуры, заканамернасцей развіцця беларускай літа- ратуры на шляхах сацыялі- тычнага рэалізму, пытанніў марксісцка-ленінскай тэорыі літаратуры. Па гэтых напрам- ках плануецца распрацаваць 13 тэм. Перадлічваю іх няма патрэбы, але хочацца назваць важнейшыя. Сектар дака- стрычніцкай літаратуры, якім кіруе доктар філалогіі Ю. Пшыркоў, прыступае да цікавай тэмы: «Узнікненне і развіццё свецкай дэмак- ратычнай літаратуры ў Белару- сі перыяду XVI—XVIII ста- годдзяў». Апрача таго, суп- рацоўнікі сектара пачалі пад- рыхтоўку да выдання помні- каў беларускай пісьменнасці.

Сектар тэорыі літарату- ры існуе ў Інстытуце параў- наўча нядаўна, аднак пад кі- раўніцтвам прафесара Н. Пер- кіна там склаўся досыць ста- лы навуковы калектыв. Ён узяўся за распрацоўку тэмы «Дыялектыка жыццёвай і мастацкай праўды». Працяг- нецца праца над даследаван- нем тэорыі беларускага вер- ша. Несумненна цікавасць уяўляе спроба доктара навук А. Адамовіча разгледзець бе- ларускую літаратуру як част- ку шматнацыянальнай савецкай літаратуры ў кантэкс- це сусветнага літаратурнага развіцця. У гэтым жа секта- ры распрацоўваецца пытанне ўзаемабагацэння і яднання літаратур.

І нарэшце, сектар савец- кай літаратуры. Па свайму саставу ён, мусіць, самы ма- лады. На прыкладзе гэтага сектара можна прасачыць, як хутка вырастаюць даследчы- кі. Зусім нядаўна абаранілі доктарскія дысертацыі загад- чыкі сектара П. Дзюбайла і

старэйшы навуковы супрацоў- нік Э. Гурэвіч, а ўжо на стол вучонага савета паклалі «док- тарскія» М. Яраш і В. Кана- ленка. Супрацоўнікі сектара савецкай літаратуры засяро- дзіць сваю ўвагу на вывучэн- ні гісторыі беларускай кры- тыкі, шляхоў развіцця белар- ускай савецкай паэзіі. Ду- маецца, што вельмі актуаль- най будзе тэма «Беларуская літаратура і праблемы сучас-насці».

Даследаванні супрацоўні- каў інстытута заўсёды пра- блемныя, надзённыя і звер- нуты да канкрэтных запатра- баванняў літаратурнага пра- цэсу. Шмат увагі ўдзяляецца распрацоўцы вузлавых пы- танняў тэорыі літаратуры, не абмяноўца і пытанні гісто- рыі. У свой час грамадскасць рэспублікі прыхільна сустрэ- ла выхад чатырохтомнай гі- сторыі беларускай літарату- ры. Зараз супрацоўнікі інсты- тута завяршаюць падрыхтоў- ку падобнага выдання, але на рускай мове — для ўсеса- юзнага чытача.

Нельга не адзначыць пра- цю нашых тэкстолагаў, у за- дачу якіх уваходзіць пад- рыхтоўка навуковых выдан- няў класікаў беларускай лі- таратуры. У сучасны момант гэта зборы твораў Якуба Ко- ласа ў чатырнаццаці тамах, Янкі Купалы ў пяці і Кузь- мы Чорнага ў васьмі тамах. Кожны са збораў вызначаец- ца большай у параўнанні з папярэднімі паўнатай і дак- ладнасцю.

За апошнія гады ўзмацнілі- ся кантакты Інстытута літа- ратуры АН БССР з іншымі навуковымі ўстановамі падоб- нага профілю. Беларускія ву- чоныя прачыталі шмат дакла- даў на міжнародных з'ездах і сімпозіумах. Асабліва цен- нымі сталі сувязі з літа- ратуразнаўцамі Расіі, Украіны і Польшчы. Вучоныя нашай рэспублікі цікавіцца дасяг- неннямі сваіх калегаў, шчодро дзяляцца ўласнымі здабытка- мі.

Ідзе ўрок жывапісу ў 5 класе Рэспубліканскай школы-інтэрна- та па музыцы і выяўленчаму мастацтву, у якой займаюцца та- ленавітыя хлопчыкі і дзяўчынкі з усёй Беларусі.

Фота У. ЛУПЕЙКІ.

ЛАКАНІЗМ, ВОБРАЗНАСЦЬ, ЗНАЧНАСЦЬ

Мінск — сталічны горад, таму вялікая колькасць людзей з фотаапаратамі на ўрачыстасцях успрымаецца, як належнае. Але ўсе «рэкорды» пабіла адкрыццё міжклубнай выстаўкі «Фотаграфіка-73». Скураныя кофры, здымачныя апараты — ад просценых «чаек» да салідных «мамій» меў ледзь не кожны. Абмеркаванні работ ля стэндаў ішло пераважна на рускай мове, але па вымаўленню адчувалася, калі гаварыў украінец, эстонец ці беларус. Акружаны моладдзю, ледзь паспяваю адказаць на пытанні калекцыянераў П. Карпавічуса, адзін з пачынальнікаў фотаграфікі. Арганізатары выстаўкі — члены фотаклуба «Мінск» не мелі ні хвіліны адпачынку. Бясконца сыхаліся просьбы наконт каталогаў, пытанні пра работу фотаклуба, вяліся разважанні пра арганізацыйны і творчы бок «Фотаграфіка-73».

Падобны вернісаж мінчане наладжваюць другі раз. Збіраюцца і ў далейшым раз у два гады запрашаць у Беларусь прыхільнікаў гэтага віду мастацтва. Аб росце папулярнасці выстаўкі сведчаць лічбы. Сёлета было даслана 1246 работ 312 аўтараў. «Фотаграфіка-71» мела 753 здымкі 215 майстроў. А «геаграфія» ўдзельніцаў расшырылася ледзь не ўдвая. На зваротных адрасах бандэрролей значыліся Масква і Талін,

Львоў і Южна-Сахалінск, Феадосія і Северадзвінск, Алмата і Патсдам (ГДР).

Журы «Фотаграфіка-73» адбрала для экспанавання 145 работ. 16 з іх належаць беларускім аўтарам. Жанравая і тэматычная разнастайнасць здымкаў, умелае выкарыстанне складаных тэхнічных прыёмаў дапамагаюць наведвальнікам зразумець і адчуць характар і вялікія магчымасці фотаграфікі.

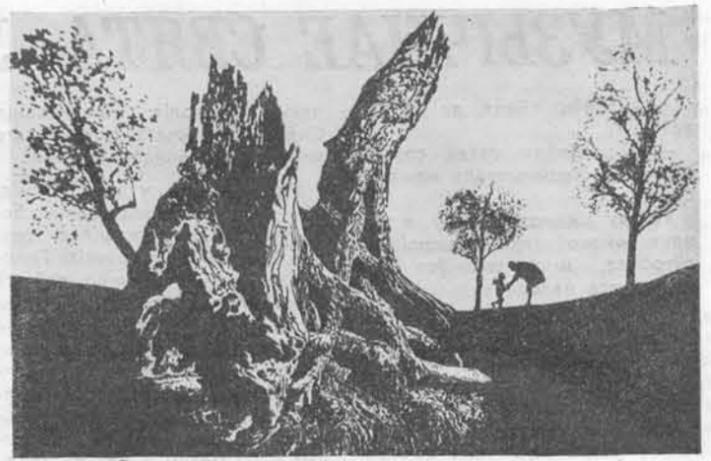
Лаканізм, глыбіня думкі, вобразнасць — неад'емныя рысы большасці работ. На выстаўцы шмат партрэтаў. І кожны з іх — у пэўнай меры абагулены вобраз нашага сучасніка. Партрэт-плакат Андэялы Дэвіс прадставіў Віктар Гільцяй (Масква). Мужны засяроджаны твар штурмана перад палётам — на здымку Рамана Барана (Данецк). Медыцынская сястра ў Самуіла Левіха (Мінск) — уся сканцэнтраванасць і ўвага, чуйнасць і міласэрнасць. А партрэт Яна Глейдса (Рыга), названы ім «Холэдна», нібы зроблены з найтанчэйшых іголак і нёю, лёгкі і пэтычны.

Архітэктурныя матывы, вельмі характэрныя для графікі, у інтэрпрэтацыі розных майстроў набываюць нечакана новыя інтанацыі, падкрэсліваючы ўнутраны сэнс тварэння дойлідаў. Тры каларовыя фатаграфіі Валянціна Ждановіча (Мінск) з серыі «Беларуская архітэктура»

паказваюць руіны Навагрудскага замка, палац у Нясвіжы і царкву ў Заслаўі. Галоўным выяўленчым сродкам тут становіцца колер. Барвова-чырвоны ўзорак і рэшткі сцяны, як водсвет тых пакараў і войнаў, што зведаў Навагрудак. Блакітна-фіялетавы, нібы ў месяцавую ноч, парк і палац, што з казанай раскошай будавалі для князёў Радзівілаў. Высокія дрэвы-вогнішчы трывожным карагодам акружаюць царкву ў Заслаўі, а над імі — бяздонны блакіт неба.

Пэтычным бачаннем паўстаюць перад глядачом Кіжы на трыпціху Юрыя Васільева (Мінск); сімвалам сучаснай індустрыяльнай будоўлі становіцца здымак Віталія Бутырына (Каўнас); як спрадвечны носьбіт жыцця ўспрымаецца бусел над дахамі горада (Генадзь Бяліцкі, Віцебск).

Прыемнай асаблівасцю выстаўкі з'яўляецца ўменне аўтараў сродкамі мастацтва раскрыць свой унутраны свет; расказваючы аб нейкай канкрэтнай з'яве ці падзеі, паказваюць за ёй асаблівасць свайго краю, горада ці рэспублікі. «Рамонт карабля» Аляксандра Маціяўскага (Каўнас) увабраў у сябе і нялёгкаю, выключна мужчынскую працу, і суровасць Балтыкі, і нетаропкасць жыхароў узбярэжжа. Жартоўны эцюд Віктара Марыкоўскага (Южна-Сахалінск) «Вецер, дождж, каханне...» на-

М. ГРЫНЬКО (Саратаў). «Эвалюцыя».

гадвае пра далёкі востраў, дзе большасць хлопцаў праводзяць дні і месяцы на хісткай палубе і кожны выхад на бераг для іх — свята.

Выстаўка «Фотаграфіка-73» выклікала вялікую цікавасць у мінчан і аматараў гэтага віду мастацтва з іншых гарадоў. У зале Палаца мастацтваў, дзе яна размясцілася, было многалюдна не толькі ў дзень адкрыцця. Беларуская прэса адначыла новы вернісаж публікацыяй вялікай колькасці работ.

Лепшыя здымкі і калекцыі аматараў і прафесіяналаў узнагароджаны медалямі, дыпламамі і прызамі фотаклуба «Мінск» і грамадскіх арганізацый Беларусі. Так, Аляксей Перавошчыкаў з Кірава-Чапецка атрымаў дыплом і прыз рэдакцыі часопіса «Неман» за апраўданае выкарыстанне прыёмаў фотаграфікі для дасягнення найбольшай выразнасці здымка; Аляксандр Копасаў з Нарыльска стаў удадальнікам дыплама фотаклуба шматтыражнай газеты «Трактар» за партрэт рабочага чалавека; рыжанін Ілмар Апкалнс за серыю «Пазбаўлены дзяцінства»

ўдастоены прызамі часопіса «Малодосць» за лепшую работу на ваенна-патрыятычную тэму. Дарэчы, І. Апкалнс і В. Ждановіч сталі прызёрамі гэтай выстаўкі двойчы. Яны дыпламанты выстаўкі і ўладальнікі спецпрызоў. (В. Ждановіча адзначыў фотаклуб інстытута «Белдзяржпраект» за вобразнае рашэнне архітэктурнай тэмы). Усяго прысуджаны 24 узнагароды.

«Фотаграфіка-73» і тыя дыскусіі, абмеркаванні, сустрэчы з вядучымі майстрамі, што спадарожнічалі ёй, бяспрэчна, акажуць уплыў на развіццё гэтага віду мастацтва. І можа праз некалькі год «Фотаграфіка», якая была задумана як усесаюзная выстаўка, стане міжнароднай. Першую ластаўку — калекцыю фотаклуба «Патсдам» прыхільна сустрэлі і арганізатары, і наведвальнікі.

Валянціна ТРЫГУБОВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: работы з выстаўкі. С. ЛЕВІХ (Мінск). «Сястра»; Ю. ВАСІЛЬЕУ (Мінск). «Кіжы» [з серыі]; В. БУТЫРЫН (Каўнас). «Мужчыны з бочкамі».

(ПОРТ) СЕЗОН КЛІЧА НА СТАРТ

Галоўнай падзеяй сёлетняй спартыўнай зімы, несумненна, з'явіцца Спартакіяда народаў СССР. Як летнія, так і зімовыя спартакіяды запрашаюць на старты ўсіх жадаючых — ад навічоў да славетых майстроў спорту.

Масавы этап зімовай Спартакіяды пачаўся ўжо спаборніцтвамі ў калектывах фізкультуры на прадпрыемствах, у навучальных і іншых установах, у калгасах і саўгасах. Другі этап — спаборніцтва па праграме Спартакіяды ў гарадах, раёнах, абласцях і краях. Яны пройдуць да 12 лютага 1974 года. Трэці этап — спартакія-

ды саюзных рэспублік, якія працягнуцца да 1 сакавіка. І нарэшце з 6 па 17 сакавіка ў Свядлоўску і Бакурыяні ў фінальных спаборніцтвах сустрэнуцца мацнейшыя спартсмены краіны, якім трэба будзе ў саставах зборных калектываў сваіх рэспублік, а таксама гарадоў Масквы і Ленінграда змагацца за камандныя і асабістыя прызы III зімовай Спартакіяды народаў СССР.

У Свядлоўску адбудуцца лыжныя гонкі, спаборніцтва б'ятланістаў, канькабежцаў і фігурыстаў. У Бакурыяні выступяць дваборцы, аматары саннага спорту, скакуны з трампліна і горналыжныкі.

Галоўныя цэнтры зімовай Спартакіяды сур'ёзна рыхтуюцца да маючых адбыцца фіналаў. У Свядлоўску, на Уктускіх гарах, будзецца сучасны зімні стадыён, які адпавядае лепшым міжнародным стандартам. Гата- лыжная траса з вярчэннем асыяватнем і трыбунамі для

гледачоў, гасцініца на 300 месцаў для спартсменаў, стрэльбішча для б'ятланістаў, судзейскага вышка, а таксама 12 домікаў, якія будуць служыць раздзявалкамі для спартсменаў.

У Бакурыяні для ўдзельнікаў фінальных спаборніцтваў будуць падрыхтаваны тры канатна-крэсельныя дарогі, трасы для скораснага спуску даўжынёй 1500 і 2700 метраў, санная траса, вялікі і малы трампліны.

У спаборніцтвах выступяць лепшыя спартсмены нашай краіны.

Зімовая Спартакіяда народаў СССР — найбольш масавыя спаборніцтва сезона, але, вядома не адзіныя.

У нашай краіне будуць праведзены чэмпіянеты свету па б'ятлону (у Мінску), жаночае першынство Еўропы па канькабежнаму спорту і іншыя турніры.

В. СЫЧ,
начальнік Упраўлення
зімніх відаў спорту
Спорткамтэта СССР.

АРЭХІ У АГАРОДЗЕ

На невялікім прысядзібным участку мінчаніна Е. Янушаўскага прыжыліся 10 дрэў валоскага арэха. Плады, сабраныя з іх увосень, дэманстраваліся на навуковай канферэнцыі беларускіх лесаводаў. Гэтыя паўднёвыя расліны можна сустрэць таксама ў Баранавічах, Пружанах, Пінску, Гомелі, Гродна, Мазыры і ў іншых месцах.

Плады валоскага арэха багатыя тлушчамі і бялкамі, па ўтрыманню вітаміна С яны пераўзыходзяць чорныя парэчкі і цытрусавыя. Трывалая, прыгожая драўніна выкарыстоўваецца ў мэблевай прамысловасці і будаўнічай справе, плады — пры вырабе харчовых і прамысловых тавараў. Асаблівыя рэчы — фітанцыды, якія ўтрымліваюцца ў лісці, забіваюць шкодныя мікраарганізмы і абясшкоджаюць атмасферу.

Шмат гадоў прысвяціў даследаванням гэтай расліны кандыдат сельскагаспадарчых навук Н. Дзілендзік, які напісаў дапаможнік па яе вырошчванню ў рэспубліцы. З'явілася нямала энтузіястаў развядзення валоскіх арэхаў у Беларусі.

С. РАТГАУЗ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-65-84, 33-03-15, 33-65-91, 33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. № 1490